

ИЗВРШНИ РЕЗИМЕ

Ад хок посета ЦРТ-а (Комитета) Србији 2023. године била је фокусирана на поступање полиције према лицима лишеним слободе и на делотворност спроведених истрага навода о злостављању од стране полиције. Такође су испитани услови задржавања и поступања према притвореницима у притворским јединицама четири затвора и према малолетним преступницима на затвореном одељењу Васпитно-поправног дома за малолетнике (ВПД) Крушевац. Одсуство активности српских власти да спроведу препоруке Комитета за искорењивање злостављања од стране полиције представља пропуст да се у потпуности сарађује са њом и Комитет верује да ће се предузети усаглашене акције за спровођење препорука садржаних у овом извештају.

Установе у надлежности Министарства унутрашњих послова

Значајан број особа које је делегација интервјуисала изјавио је да је полиција према њима поступала коректно. Међутим, делегација је примила бројне наводе о физичком малтретирању осумњичених за кривична дела од стране полицијских службеника, углавном на подручју Београда. Наводно злостављање се састојало од удараца песницом, шамара, удараца ногом и пендреком у тренутку хапшења или током првог испитивања, како би се од притворених лица извукло признање или информације.

Извештај описује неколико случајева озбиљног злостављања и мучења, са детаљима о пракси као што је стављање пластичне кесе преко главе осумњичених за кривично дело и давање електро-шокова из ручног уређаја, како би се извукло признање. Све у свему, у извештају се закључује да се поступање полиције према лицима лишеним слободе, посебно на подручју Београда, није побољшало од посета 2017. и 2021. године. На жалост, Комитет сматра да су напори које су српске власти уложиле у сузбијању ове појаве и спровођењу претходних препорука до сада били делимични и фрагментарни. По мишљењу Комитета, неопходно је да српске власти усвоје и спроведу кохерентну стратегију за искорењивање злостављања. Таква стратегија би требало да укључи поруку нулте толеранције на злостављање од стране полиције са највишег политичког нивоа и спровођење обавезне обуке о вештинама истражног разговора. Такође је важно унапредити систем евидентирања повреда и благовременог достављања ових информација органима тужилаштва.

Што се тиче делотворности истрага о наводима о злостављању, делегација је прегледала већи број истражних досијеа и нашла низ недостатака. Они се односе на питања као што су: кашњења у идентификацији предмета и формирању истражних досијеа, недостатак ажурности и темељности у истрази епизода наводног злостављања од стране полицијских службеника и неуспех у примени одговарајућих истражних техника од стране тужилаца. Са именованим тужиоцима који се распоређују на предмете из чл. 136. и 137. Кривичног законика треба реорганизовати рад тужилаца и увести специјализацију. Даље, Сектор унутрашње контроле Министарства унутрашњих послова (СУКП) треба да развије јачи контакт са релевантним тужиоцима. Поред тога, полицајци против којих постоје *prima facie* докази да су извршили злостављање требало би да буду суспендовани до истраге о наводном злостављању.

Што се тиче мера заштите од злостављања, Комитет позива српске власти да предузму кораке да обезбеде да се право на приступ адвокату ефикасно примењује од самог почетка лишавача

слободе и да предузму активне кораке како би осигурали да полицијски службеници јасно комуницирају правни статус лица позваних у полицијску станицу у свим фазама њиховог саслушања.

Налази ад хок посете 2023. године указују да неопходна промена парадигме у испитивању осумњичених за кривична дела није спроведена и да постоји потреба да српске власти уведу систематско аудио-видео снимање свих испитивања која врши полиција. Коначно, требало би отклонити одређене материјалне недостатке у ћелијама у полицијским станицама, а лицима у полицијском притвору треба обезбедити храну у редовним интервалима.

Установе у надлежности Министарства правде

У извештају се констатује благи, али сталан пораст броја особа у истражном притвору последњих година, заједно са смањењем употребе алтернатива притвору (као што је кућни притвор). Није изненађујуће да су притворске јединице које је делегација посетила током посете 2023. биле веома претрпане.

У истражним одељењима Окружног затвора у Новом Саду и КПЗ Сремска Митровица примљено је неколико навода о физичком малтретирању и прекомерној употреби силе, који су се састојали од шамарања, шутирања и удараца песницом.

Што се тиче материјалних услова у притвору, у извештају се позитивно наводи да су од 2012. године реновирани скоро сви притворски блокови у Окружном затвору у Београду. Ситуација која је уочена у истражним јединицама три друга посећена затворска објекта била је мање позитивна. Уочена је тешка пренасељеност, где су лица имала мање од 2 м² стамбеног простора (ћелије од 3,8 м² у Окружном затвору у Новом Саду су смештале две особе), као и лоше стање инвентара (стари душеци, зарђали кревети, трошни и влажни зидови) и неадекватни хигијенски услови (нпр. дотрајали санитарни чворови, недовољно тушева, најезда стеница). Комбинација озбиљне пренасељености и лоших материјалних услова и занемаривања уочених у посећеним затворима могла би представљати нечовечно и понижавајуће поступање. Треба поздравити планиране нове објекте у Новом Саду и Суботици.

Режим који се нуди особама у истражном притвору и даље је био веома лош, где су особе биле затворене у ћелијама 22 сата или више сваког дана. Приступ дворишту се кретао од 30 минута до два сата дневно, а само неколицини притворених лица понуђени су радови на општем одржавању.

Циљана посета ВПД Крушевац била је усмерена на поступање према малолетним починиоцима смештеним на затвореном одељењу. Делегација је примила бројне наводе о злостављању, које се састоји од шамарања и удараца гуменим пендрецима по бутинама и задњици малолетника од стране особља као вид телесног кажњавања у вези са случајевима насиља међу затвореницима, покушаја бекства, или непослушности. Власти у Србији треба да предузму усаглашену акцију на увођењу промене културе у ову јединицу завода за малолетнике, удаљавајући се од културе у којој доминира телесно кажњавање на културу засновану на васпитном приступу усмереном на малолетнике уз динамичну безбедност.

Зграда затвореног одељења је изузетно затворена, више личи на затвор високе безбедности него на установу за малолетнике, са ојачаним металним вратима и металним решеткама на прозорима, и решеткастим капијама на улазу у крило. Предвиђен је комплетан редизајн затвореног одељења у складу са међународним стандардима за притвор малолетних преступника и Комитет са нестрпљењем очекује детаље о овом пројекту.

Режим у јединици је прилично осиромашен, а малолетници већину дана проводе у једној од заједничких просторија, гледајући телевизију или играјући друштвене игре. Понуђено је врло мало организованих активности сврсисходне природе, што њихову реинтеграцију у главну популацију прилично отежава. Комитет се радује сазнању о мерама које се предузимају за повећање нивоа сврсисходних активности које се нуде у затвореном одељењу.

У извештају се такође критикују лоши услови у дисциплинским ћелијама јединице, где малолетници могу да буду одвојени у паровима неколико дана без икаквих активности. Комитет наглашава потребу да се смањи мера сегрегације, јер је штетна по физичко и психичко благостање малолетника.